

C 83. Tykistökasarmin korjaustöiden yhteydessä
v 1971-1972 tehtyjä antikvaarisia havaintoja.

15.11. 1972

Ulla-Riitta Kauppi

Liitteenä C 83. Tykistökasarmin rakennushistorial-
liseen katsaukseen.

Rakennuksen perustuksista tehdyt maalöydöt

kuva
valokuva

Rakennuksen perustaa vahvistettaessa paljastui pohjoispäädyn lattian alta maata kaivettaessa limittäin asetettuja suuria harmaakivilohkareita, jotka lienevät peräisin Tykistökasarmin paikalla olleesta puutalosta, venäläinen talon numero 55, (kartta no 44 vuodelta 1847). Kivijalan katkelmat paljastuivat selvimmin pohjoispäädyn läntisen huoneen keskeltä, siis kohdalta, jossa aiemmin on ollut puutalon no 55 kivijalan reuna.

Muiden huoneiden lattian alta paljastui hajanaisina löytöinä suuria kiviä, jotka saattavat olla niinikään kivijalasta peräisin. Maata poistettaessa löytyi jonkin verran eläinten luita (sian?), rautanauvoja yms rautaesineitä tai niiden kappaleita.

Löydöt on talletettu Museoviraston vajaan B 34

Venäläiseltä varuskuntakorttelilta tehdyt löydöt.

kuva
valokuva

Rakennuksen ja samalla koko työsiirtolan vesi- viemäri ja lämpöjohtoverkoston rakennettaessa Tykistökasarmin ja Ison Itä Mustasaaren vesialtaiden väliseltä alueelta paljastui mukulakiveys avo-ojineen, jonka todettiin olevan peräisin vuodelta 1897 (karta no 1682 vuodelta 1897), ja siis ven^uläisten rakentama. Mukulakiveys oli paikoitellen rikkoutunut, mutta se korjattiin särkyneiltä osin sekä kunnostettiin palvelemaan työsiirtolaalueen pintaveden poistossa alkuperäiseen tapaan laskien bastioni Hessensteinin alitse Tykistölahteen.

Tiilet

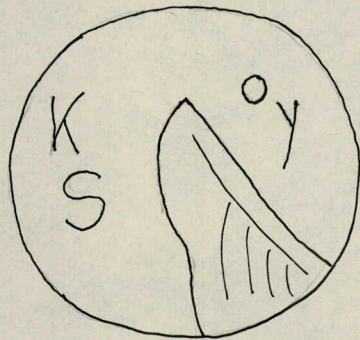
Rakennusaineena on käytetty tiiltä, jonka koko on n 25,5 x 12,5 sm. Tiilet ovat väriltään mustanpunaisia, tiilenpunaisia, kellanpunaisia tai punakeltaisen harmaita. Ne ovat yleensä leimaamattomia, mutta joukossa on ollut myös seuraavin leimoin varustettuja:

STENSWIK

valokuva

PALMS

СТРЪЛИНЪ

On mahdollista, että rakennusaineena on käytetty myös Krimin sodan pommituksessa v 1855 tuhoutuneiden rakennusten tiiltä (Tykistökasarmin rakennusaika n v 1856-1858)

I kerros

Keskiholvi

Alkuperäisessä asussaan rakennuksen poikittaisella keski-akselilla on ollut tynnyriholvattu, avoin käytävä.

Vuonna 1871 rakennuksen keskiakselin aukot on muurattu ikkunoiksi siten, että varhaisimmassa suunnitelmassa ikkuna-aukko on merkitty katufasadilla muita ikkuna-aukkoja alemaksi entisen holviaukon ollessa pari senttiä muuta seinä-

kuva

pintaa syvemmällä Myöhemmin ratkaisu on kuitenkin toteutettu siten, että ikkuna-aukko on yhtä korkealla kuin muutkin 1. kerroksen ikkuna-aukot. Pihafasadilla ikkuna-aukosta ei ole merkintää, mutta se jäljittelee muita 1. kerroksen ikkuna-aukkoja ollen kuitenkin yläosastaan loivasti kaareva. Rappausta ja tiilejä poistettaessa paljastui alkuperäinen keskiholvin aukko, joka avattiin alkuperäiseen muotoonsa.

Rakennuksen 1. kerroksen keskiakselia sen muutetussa asussa on ilmeisesti käytetty jonkinlaisena säilytyspaikkana, koska sinne on merkitty rakennettavaksi puiset, kiinteät hyllyköt.

Keskiakselin holvi on varustettu muutostöiden yhteydessä kivijalalla katufasadin puolelta. Pihan puolella kivijalka on korvattu tiilisellä, rapatulla, pari senttiä seinäpintaa ulommalla rakenteella.

Vuonna 1889 ensimmäisen kerroksen poikittaisakselin lattia on uusittu. Se on merkitty puurakenteiseksi.

Käytävä on keskeltä erotettu rakennuksen fasadin suuntaisella väliseinällä kahteen yhtä suureen puoliskoon. Samassa yhteydessä on aukaistu oviaukot keskiakselilta sen vieressä oleviin kasarmitupiin. Aukot ovat samassa linjassa muiden oviaukkojen kanssa.

Vuoden 1865 muutospiirustuksista ilmenee, että katufasadin aukkoa on käytetty ensin ovena, myöhemmin vuodesta 1871 alkaen ikkunana. On mahdollista, että ovisuunnitelma ei ollut toteutettu, vaan että se on muutettu myöhemmin ikkunasuunnitelmaksi (v 1871).

kuva

valokuva
yksityiskohta
13

Keskiakselin holvia vastaavat kaaret paljastuivat 2. kerroksesta vastaavalta kohdalta rappausta poistettaessa.

valokuva

Keskiakselin sekundaarinen ikkunatyyppe I b on muodostunut v 1871 tehtyjen muutostöiden yhteydessä. Se jäljittelee 1. kerroksen alkuperäistä ikkunatyyppeä I ollen kuitenkin sijoitustavaltaan erilainen. Muutostöissä on nimittäin ikkunan ääriviivoja korostettu pari senttiä muuta seinäpintaa syvemmällä olevalla ikkunansyvennyksellä, joka on yläosastaan kolmitaitteinen.

kuva
valokuva

Käymäläsiipien "holviaukot".

1. kerroksen käymäläsiipien eteishuoneen ikkunat ovat aiemmin olleet oviaukkoina, mutta ne on v. 1865 muutettu ulkoasultaan 1. kerroksen muita ikkunoita jäljitteleviksi ikkuna-aukoiksi.

valokuva

Rappausta poistettaessa paljastui entinen oviaukko, joka on yläosastaan kaareva muistuttaen holvikaarta ollen kuitenkin holvaamaton. Entistä oviaukkoa tutkittaessa paljastui rautainen saranantappi, joten on todennäköistä, että v. 1865 asti käymäläsiipien eteishuoneisiin on johtanut puiset, tallinovityyppiset pariovet.

Käymäläsiipien kivijalka on tältä osin yhtenäinen, joten se on alkuperäinen myös eteishuoneen osalta.

Käymäläsiipiin johtavat oviaukot.

valokuva
yksityiskohta
15

Pintarappausta poistettaessa paljastui ensimmäisen kerroksen käymäläsiiven porraskäytävän ja eteishuoneen välisestä seinästä umpeen murattu oviaukko. Nykyisen oviaukon yläpuolelta paljastui tiilikaari. Löydöt ilmentävät seuraavaa: ensimmäisen kerroksen käymäläsiivissä on siipiin johtaneit-

kuva ten oviaukkojen lisäksi porraskäytävän ja eteishuoneen välisessä seinässä kaksi pientä ikkunaa (v 1856).

kuva Koska käymälät ovat olleet jaetut kahteen osaan (v 1866) niihin on myös johtanut kaksi ovea nykyisen yhden asemesta. Toinen ovi on muurattu umpeen käymälän toimintamuotoa muutettaessa n v 1914.

Saostuskaivot ja viemärit

Käymäläsiipien jatkeena pihalta paljastui käymälöihin liittyvät saostuskaivot (merkitty pohjapiirustukseen).

kuva Vuonna 1894 tehdyistä piirustuksista ilmenee saostuskaivon rakenne ja tyhjennystapa. Kaivo on ollut suorakaiteen muotoinen ja sen kanava on laskenut lähelle Tykistölahtea.

kuva Vuonna 1897 tehtyjen piirustusten mukaan käymälöihin on rakennettu jonkinlainen sementtiallas.

kuva Vuonna 1910 käymälät on uusittu poistamalla entiset kuiva-
käymälät ja uusimalla lattiat.

Saostuskaivoa lienee paranneltu samassa yhteydessä.

Lattiat lienee valettu sementistä.

valokuva Mainittujen seikkojen lisäksi SlRtR:n piirtämön hallusta löytyi talvella 1972 C 83:a esittävä vesijohto ja viemäriverkosto vuodelta 1914.

valokuva Käymälän lattian alta paljastui Vaasan rannikkotykistö-
rykmentin viemäriputkistoon kuulumaton putkiston osa, joka
kuva lienee peräisin venäläisen kauden lopulta. Putkissa on
leima (PK), Pietarsaaren konepaja (perustettu v 1896), jolta
venäläinen sotaväki lienee putket tilannut.

II kerros

valokuva

Kerrosten puiset välipohjat on tuettu ratakiskoin. Tämä tukirakenne on tyypillinen venäläisissä kivirakennuksissa. Toiseen kerrokseen johtavissa porrastasanteissa on kummassakin sekundaaristi louhittu sähkökaappi - ehkä peräisin suomalaiselta kaudelta.

valokuva

Rakennuksen katufasadin suuntaisella väliseinällä olevat päätyhuoneiden väliset oviaukot ovat sekundaarit, koska oviaukkojen yläpuolelta ei paljastunut tiilikaarta, joka osottaisi oviaukon olevan tehty rakennusvaiheessa.

Seinämaalaus

valokuva

Rakennuksen pohjoispäädyn toisen kerroksen itäinen ikkuna on muurattu umpeen. Tämän ikkunan paikalta paljastui rap-
pausta poistettaessa seinämaalaus (al secco). Löydöstä ilmoitettiin välittömästi konservaattori Veikko Kiljuselle, joka lähetti paikalle taitelija Pentti Pietarisen. Maalaus paljastettiin kuorimalla sitä peittävä kalkkimaalikerros pois, siitä laadittiin mittaus ja valokuvattiin.

Rakennustoimikunta kävi paikalla ja totesi, että maalaus joudutaan poistamaan sen paikalle avattavan, alkuperäistä päätyjäsentelyä noudattavan ikkuna-aukon johdosta. Maalaus määriteltiin jugend-tyylin sävyiseksi ja sen arveltiin olevan peräsin n v 1900. Maalauksen tekijä on tuntematon, mutta ilmeisesti tykistäkapteeni Sergej Wlasoffilla on osutta sen syntyyn (vrt Sergej Wlasoffin luonnoskirja).

Maalaus ja sen pohjana oleva rappaus irroitettiin mahdollisimman suurina osina seinästä ja talletettiin Museoviraston vajaan B 34.

Käymäläsiipiin johtavat oviaukot

valokuva

Toisen kerroksen käymäläsiipiin on aikaisemmin johtanut oviaukko, joka on sijainnut seinän keskellä. Tätä seikkaa osoittavat havainnot:

nykyisen oviaukon yläosassa ei ollut tiilikaarta, se on siis sekundaari. Sen vierestä paljastui umpeenmuurattu oviaukko tiilikaarineen.

valokuva

Käymälään johtavista kahdesta oviaukosta toinen on muurattu uunin väliseinäksi ja sen yhteyteen on rakennettu tiilinen hormi, joka paljastui tiilirakenteen osittain rapauduttua korjaustöiden aikana.

Ikkuna-aukot

valokuva

yksityis-
kohata 14

yksityis-
kohta 16

Toisen kerroksen käymäläsiipien holvatut ikkunaaukot on myöhemmin muurattu umpeen tai muutettu yläosastaan avoimiksi valoikkunoiksi. Kuitenkin rakennuksen pohjoispuoleisen käymäläsiiven pohjoinen ikkuna-aukko on alkuperäisessä asussaan.

kuva

Alkuperäisen ikkuna-aukot paljastuivat rappausta poistettaessa. E M muutostyö on merkitty venäläisiin piirustuksiin: vuoden 1869 papereihin on merkitty käymäläsiipien toisen ja kolmannen kerroksen ikkunat muurattavaksi umpeen siten, että toisessa kerroksessa jää valoikkunaksi vain ikkunan kaaren kaksi ruutua.

Vastaavasti kolmannen kerroksen ikkunan yläosan kuusi ruutua on merkitty valoikkunaksi. Nykyisessä asussaan kuitenkin vain toisessa kerroksessa on mainitut valoikkunat. On mahdollista, että 3. kerroksen osalta umpeenmuuraussuunnitelmaa ei ollut toteutettukaan.

III kerros

valokuva Käymäläsiivet

yksityiskohdat 1,2,5,6 Rakennuksen kolmannen kerroksen käymälöiden muotoa on muutettu samalla tavoin kuin toisessa kerroksessakin. Paljastuneet yksityiskohdat noudattavat samaa periaatetta.

valokuva Käymälään on johtanut yksi ovi. Se on sijainnut seinän keskellä ja sen on myöhemmin muurattu umpeen. Sen vierestä on tällöin avattu sekundaari oviaukko.

yksityiskohdat 3,4,7,8 Käymälään johtaneista kahdesta primaarista oviaukosta toinen on muurattu uuninpaikaksi sekä varustettu hormein. Oviaukkojen keskellä on ollut jonkinlainen pieni, ovanmuotoinen tuuletusaukko. Se on tiilikaarista päätellen ollut primaari. Rakennuksen 3. kerroksen käymälöiden alkuperäiset ikkunat on pihanpuolelta muurattu umpeen.

yksityiskoh-
ta 9

Ikkuna- ja oviaukot

Rakennuksen 3. kerroksen ikkuna-aukot ovat aiemmin olleet leveämmät ja yläosastaan loivasti kaarevat. Ilmeisesti Plm:n toimesta ikkuna-aukkoja on niiden kasarmitupien puoleisilta osalta pienennetty ja kaarevuus on oikaistu täyttämällä se sementillä.

valokuva

yksityiskoh-
ta 12

valokuva

Rakennuksen 3. kerroksen pohjoispäädyn huoneiden välinen oviaukko on sekundaarinen, koska sen yläpuolelta rappausta poistettaessa ei paljastunut tiiliholvausta.

valokuva

Kolmannen kerroksen oviaukot olleet aikaisemmin yläosastaan kaarevat, mutta ne on suoristettu ilmeisesti Plm:n toimesta täyttämällä reina sementillä.

yksityiskoh-
ta 11

Kolmannen kerroksen porrastasanteiden holvauksen rappausta poistettaessa paljastui kaksi tiiliholvausta. niistä alempi

kuuluu portaiden ja ylempi ullakon portaiden holvaukseen.

Yhteenveto

Tykistökasarmin purkaustöiden yhteydessä on havaittu rakennuksen ulkoasun noudattavan alkuperäisratkaisua lukuunottamatta keskiholvia, käymäläsiipien holveja, käymäläsiipien ikkuna-aukkoja ja pohjoispäädyn ikkuna-aukkoa. Sisätilat noudattavat alkuperäisratkaisua lukuunottamatta käymälän oviaukkoja ja tuuletusaukkoja sekä 2. ja 3. kerroksen pohjoisimpien ja eteläisimpien kasarmitupien sekundaarisia oviaukkoja, 3. kerroksen iikkunoiden kaarevuuden täyttöä. Sisätilojen kalustusta on muutettu käyttötarkoitusten mukaan: käymälät, kasarmitupien väliseinät, kuivaushuoneet.

Rakennuksen korjaustyössä tehdyt antikvaariset havainnot noudattavat rakennushistoriallisessa katsauksessa venäläisten piirustusten perusteella tehtyjä havaintoja.

Lisäys

Portaat:

valokuva
yksityis-
kohtamittaus

kuva

Korjaustöiden aikana poistettiin rakennuksen kerrosten väliä portaita peittävä sementtipinta ja portaiden kulmaraudat. Alta paljastui kalkkikiviportaavat. Kukin porraskelma on tehty yhdestä kalkkivilaatasta. Pystysuorat osat on koristeltu uurtein.

Vuonna 1909 on merkitty suoritettavaksi portaikkojen korjaus. Papereiden mukaan ensimmäisestä kerroksesta toiseen kerrokseen on johtanut 16-portainen portaikko. Portaat ovat sijainneet kummankin porrastasanteen osalta ensimmäisessä kerroksessa käytävän katufasadinpuoleisella pohjoisseinällä. Vastaavasti toisen kerroksen ylempi osa, toisen ja kolmannen kerroksen keskitasanteelle johtava, on korjaustöissä merkitty viisiportaiseksi ja se on ollut käytävän pohjoisseinällä.

Toisen ja kolmannen kerroksen väliseltä tasanteelta kolmanteen kerrokseen johtava portaikko on ollut korjaustöiden mukaan yhdeksänporainen. Portaikat eivät siis ole olleet keskenään symmetriset vaan toisensa peilikuvat.

Kolmannesta kerroksesta on lisäksi kummastakin katufasadin puoleisesta portaikosta johtanut tiilirakenteiset portaat ullakolle.

On ilmeistä, että tehty korjaussuunnitelma merkitsee seuraavaa:

alkuperäiset kalkkikiviportaavat ovat olleet niin kuluneet, että ne on v 1909 peitetty puuportaikla. On myös mahdollista, että papereihin merkitty puukorjaus on virhellinen ja portaat on sen sijaan jo v 1909 peitetty sementillä.